

# اومانيسم و اگزيستانسياليسم در اندیشه عربي

عبدالرحمن بدوي

ترجمه هادي جزباوي

[www.ketab.ir](http://www.ketab.ir)



نقد فرهنگ

۱۴۰۲

■ سرشناسه: بدوی، عبدالرحمن، ۱۹۱۷-۲۰۰۲ م. Badawi, Abd al-Rahman ■ عنوان و نام پدیدآور:  
 اومانیسیم و اگزیستانسیالیسم در اندیشه عربی/ عبدالرحمن بدوی؛ ترجمه هادی حزباوی. ■ عنوان  
 قراردادی: الانسانیه والوجودیه فی الفكر العربی. فارسی ■ مشخصات نشر: تهران: نقد فرهنگ، ۱۴۰۲.  
 ■ مشخصات ظاهری: ۱۴۰ ص.؛ ۱۴/۵×۲۷/۵ س.م. ■ شابک: ۲-۸۸-۷۹۱۹-۶۲۲-۹۷۸ ■ وضعیت  
 فهرست نویسی: فیبا ■ موضوع: انسان گرایی- کشورهای عربی؛ اسلام و انسان گرایی؛ انسان (عرفان)؛  
 اگزیستانسیالیسم؛ اگزیستانسیالیسم در ادبیات ■ شناسه افزوده: حزباوی، هادی، ۱۳۶۴. مترجم  
 ■ رده بندی کنگره: B۵۲۹۵ ■ رده بندی دیویی: ۱۸۱/۹۲ ■ شماره کتابشناسی ملی: ۹۳۹۳۳۵۹



نقد فرهنگ

■ نام کتاب: اومانیسیم و اگزیستانسیالیسم در اندیشه عربی

■ نویسنده: عبدالرحمن بدوی

■ مترجم: هادی حزباوی

■ ویراستار: بیژن عبدالکریمی

■ نوبت چاپ: اول ■ سال انتشار: ۱۴۰۲

■ تیراژ: ۵۰۰ نسخه ■ چاپخانه: گیلان

■ شابک: ۲-۸۸-۷۹۱۹-۶۲۲-۹۷۸

■ قیمت: ۱۲۵,۰۰۰ تومان

www.naqdefarhang.com @naqdefarhangpub

پریدس، خیابان خلیج فارس جنوبی، خیابان شریعی، خیابان سروستان، نبش کوچه سروستان یکم، پلاک ۲، واحد ۱

تلفن مراکز پخش: ۷۶۲۴۵۹۸۴، فکس: ۷۶۲۴۶۱۰۹۹، ۰۲۶۹۶۷۰۰۷، ۰۲۶۹۶۷۰۰۵

© کلیه حقوق محفوظ و مخصوص انتشارات نقد فرهنگ است.

## فهرست

- مقدمه مترجم ..... ۷
- پیش‌گفتار ..... ۱۳
- فصل اول: گرایش اومانیستی در اندیشه عربی ..... ۱۷
- فصل دوم: جنبه‌های هم‌گرایی بین تصوف اسلامی و آموزه‌های آگزیستانسیالیستی ..... ۵۷
- فصل سوم: هنر و شعر آگزیستانسیالیستی ..... ۸۳
- فصل چهارم: معنای انسانیت در رسالت پیامبر ..... ۱۰۷
- فصل پنجم: جایگاه هرمس در تفکر عربی ..... ۱۱۹
- فصل ششم: بررسی و تصحیح چهار نسخه خطی که هیچگاه در باب جایگاه هرمس در اندیشه عربی منتشر نشدند ..... ۱۲۹

## مقدمه مترجم

جنبش احیای فلسفی با گرایش‌های مارکسیستی، پوزیتیویستی و اگزیستانسیالیستی در گردشگاه قرن نوزدهم به قرن بیستم بالیدن گرفت و این تکاپوی فلسفی به جوامع غیراروپایی، همچون جهان عرب، نیز راه یافت و پویایی عرصه فلسفیدن در آن جوامع را هموار ساخت.

عبدالرحمن بدوی (۲۰۰۲-۱۹۲۷)، فیلسوف معاصر مصری نیز، جزء نامدارترین اندیشمندانی است که در شمار متفکران اگزیستانسیالیست قرار می‌گیرد و صاحب تألیفاتی درخور توجه در این حیطه است. وی در محضر بزرگانی چون طه حسین، مصطفی عبدالرزاق، الکساندر کواریه،<sup>۱</sup> پروفیسور آندره لالاند<sup>۲</sup> و پاول کراوس<sup>۳</sup> تلمذ کرده، از نیچه و هایدگر تأثیر پذیرفته است.

ایشان در عرصه اندیشه صاحب نظری حاذق است و بنا به اذعان دکتر حسن حنفی «بدوی را می‌توان جزء معدود فیلسوفان چندساختی دانست».<sup>۴</sup> حتی فلسفه پژوهان مصری قائل به این هستند که در دوران معاصر تنها فیلسوف مشرق‌زمین که دانشنامه‌ها و منابع غربی از او یاد کرده‌اند، همانا عبدالرحمن بدوی است.

۱. Alexandre koyre (۱۹۶۴-۱۸۹۲): فیلسوف و مورخ روسی.

۲. Andre lalande (۱۹۶۳-۱۸۱۷): فیلسوف فرانسوی و نویسنده دانشنامه لالاند فلسفی.

۳. P.kraus (۱۹۴۴-۱۹۰۲): دانشمند و شرق‌شناس نروژی.

۴. عطیه، احمد عبدالحلیم. عبدالرحمن بدوی نجم فی سماء الفلاسفه، مرکز الكتاب للنشر، مصر، چاپ اول سال ۲۰۰۳، ص ۲۱.

بدوی در کتاب زندگی نامه خود نوشت من<sup>۱</sup> از فعالیت اندیشگی خود چنین یاد می‌کند: «بعد از اتمام دوره دانشگاهی به سال ۱۹۳۸ سعی بر آن کردم که در سه قلمرو فعالیت کنم؛ نخست تولید و ابداعات اصیل فلسفی با عطف به باورهای خاص فلسفی ام (اگريستانسياليسم)، دوم ارائه نما و شماتیکی از اندیشه و فلسفه اروپا به جهان عرب، و سوم مشارکت و پژوهش در فلسفه اسلامی»<sup>۲</sup>. نتیجه چنین فعالیت‌های تألیفی تحقیقی و ادبی و کاوش در نسخ خطی، منجر به تولید بیش از صدوینجاه اثر گرانمایه و تأثیرگذار در حیطه اندیشه عربی شد.

آثاری همچون دشواره مرگ در فلسفه اگريستانسياليسم، مرگ و فرزانی، زمان وجودی، نیچه، شوپنهاور، آیا اخلاق اگريستانسيالیستی امکان‌پذیر است؟، پژوهش‌هایی در فلسفه اگريستانسياليسم و نیز کتاب پیش رو با نام اومانيسم و اگريستانسياليسم در اندیشه عربی و... که از فعالیت‌های اندیشه‌ورانه بدوی به شمار می‌آیند.

در اکتبر ۱۹۳۸، به عنوان همکار علمی پروفیسور لالاند، در دانشکده فلسفه دانشگاه قاهره به تدریس مشغول شد و بعد از دو سال کرسی تدریس فلسفی آندره لالاند به ایشان تعلق گرفت. در سال‌های ۱۹۴۸-۱۹۴۷ در دانشگاه فرانسوی بیروت به تدریس فلسفه اسلامی پرداخت، و در سال ۱۹۵۰ در دانشگاه‌های فؤاد و ابراهیم (عین‌الشمس فعلی) در مصر به تدریس فلسفه یونان و منطق مبادرت ورزید. از ۱۹۵۶ تا ۱۹۵۸ ریاست یک هیئت علمی فرهنگی در برلین را بر عهده گرفت. در ۱۹۶۷ به عنوان استاد مهمان دانشگاه سوربن در فلسفه و پژوهش‌های اسلامی از ایشان دعوت به عمل آمد و از ۱۹۶۷ تا ۱۹۷۳ در دانشگاه بنگازی لیبی به ارائه درس منطق و فلسفه معاصر همت گماشت. پس از آن و در سال تحصیلی ۱۹۷۴-۱۹۷۳، در دانشگاه تهران به تدریس تصوف و فلسفه اسلامی روی آورد. بعد از آن، به مدت ده سال، در دانشگاه کویت به آموزش منطق، اخلاق و تصوف مشغول بود. سال‌های

۱. سیره حیاتی.

۲. عبدالرحمن بدوی، سیره حیاتی ج ۱، المؤسسة العربية للدراسات والنشر، بیروت، چاپ اول سال ۲۰۰۰، ص ۱۵۰.

بعد را تا سال ۲۰۰۲ در دانشگاه سوربن فرانسه به تحقیقات و استادی سپری کرد. این اثر بدوی دوسویه است؛ یک سوی آن به دنبال روشنگری جامعه عرب تا رسیدن به مرحله سوپوژگی در عصر جدید است. همان گونه که عرب ها و مسلمانان سده های نخستین اسلام، با نقش آفرینی در پذیرش اندیشه های بیگانگان از راه ترجمان (عصر طلایی ترجمه)، تحلیل اندیشه ها و بسط و اضافه کردن ترمه ها بر آن ها باعث بالندگی جامعه خود و پرباری عرصه اندیشه شدند، امروزه نیز می بایست نسبت به زمانه فعلی جایگاه خود را بازیابند و در تولیدات معرفتی و اندیشگی در جهان مشارکت ورزند.

دیگر سوی این اثر متوجه نخبگان غرب است که می بایست نگاه اعتدالی نسبت به مواهب و آفرینشگری شرقی ها و عرب ها داشته باشند و آنان را در زیست جهان فلسفی معرفتی و مشارکت جهانی به رسمیت بشناسند و همچون ماسینیون، لالاند و هانری کربن تاب آفرینشگری شرقی ها و عرب ها را داشته باشند. تأکید عبدالرحمن بدوی بر آگزیستانسیالیسم، خاصاً آگزیستانسیالیسم عربی را، می توان چنین تبیین کرد که هر ملتی باید روزی مقدرات خویش را به دست هیچ معماری، غیر از آن کسی که همچون آنان درد را زیسته باشد، محطوم ندانند و مجال را جز به خودشان به هیچ کس وامگذارند. چون آگزیستانسیالیسم خواهان آن است که انسان خود تمامی کران ها و افق ها را به امید وصال به هستی شناسی اصیل درنوردد و خویشتن را از دوباره بیابد.

هادی حزباوی

اهواز- کورت عبدالله

زمستان ۱۴۰۲